

Drs. J. Dijkma

Een kasboek als staat van herkomst en besteding van middelen?*

1 Inleiding

Als onderdeel van het onderhanden zijnde 'conceptual framework', heeft de Amerikaanse Financial Accounting Standards Board in 1980 een Discussiememorandum, 'Reporting Funds Flows, Liquidity, and Financial Flexibility', gepubliceerd. Dit memorandum hield zich evenals de in 1981 gepubliceerde Exposure Draft, 'Reporting Income, Cash Flows, and Financial Position of Business Enterprises', mede bezig met de pro's en de cons van een staat van herkomst en besteding van middelen (hierna verkort weergegeven met SHBM). Hierbij kwam tevens aan de orde dat de aandacht meer gericht moest worden op 'kas' dan op 'werkkapitaal' als middelenbegrip. De reacties tijdens de hoorzittingen en de ontvangen schriftelijke commentaren waren van dien aard, dat de Financial Accounting Standards Board besloot niet over te gaan tot vaststelling en publikatie van een definitieve standaard. Wel werd in 1983 een Exposure Draft, 'Recognition and Measurement in Financial Statements of Business Enterprises', gepubliceerd; hierin werd onder meer de betekenis van een Cash Flow Statement (hierna verkort weergegeven met CFS) aan de orde gesteld. In vervolg hierop werd in 1984 Statement of Financial Accounting Concepts No. 5 met dezelfde naam gepubliceerd; in deze statement werd geconcludeerd dat een CFS onderdeel vormde van een volledige set van financiële overzichten.

In 1986 werd de Exposure Draft Proposed Statement of Financial Accounting Standards, 'Statement of Cash Flows' (hierna verkort weergegeven met de ED 1986) gepubliceerd. Indien deze ED 1986 zal worden aanvaard, zal de sinds 1971 geldende Accounting Principles Board Opinion No. 19, 'Reporting Changes in Financial Position', komen te vervallen. Dit betekent dat in plaats van de huidige SHBM een CFS moet worden opgenomen.

Aan een CFS is zowel in de literatuur¹ als in de regelgeving over externe financiële rapportering² al veelvuldig aandacht besteed.

Onder een CFS kan verstaan worden een overzicht van de op een bepaalde manier gerubriceerde, werkelijke kas(-bank-giro)ontvangsten en -uitgaven gedurende een bepaalde periode.

Het publiceren van de ED 1986 lijkt het einde in te luiden van de reeds jaren bestaande discussie over het in een SHBM te gebruiken middelenbe-

* De auteur is dank verschuldigd aan Prof. Dr. J. L. Bouma voor zijn gewaardeerd commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

grip, waarbij 'kas' en 'werkkapitaal' om de voorrang streeden. Naar het lijkt is de strijd in het voordeel van het middelenbegrip 'kas' beslecht. De discussie over de manier waarop een SHBM moet worden opgesteld is echter voorlopig niet geëindigd: in de ED 1986 is de mogelijkheid opgenomen nog andersoortige SHBM's op te nemen.

De functie van dit artikel is het verkort weergeven van de ED 1986 en een bespreking van de inhoud ervan.

In paragraaf 3 zal de ED 1986 besproken worden aan de hand van (de uitwerkingen van) het daarin gegeven voorbeeld. Alvorens daartoe over te gaan zal in paragraaf 2 aandacht besteed worden aan de terminologie, waaronder de term 'Cash Flow'. In paragraaf 4 zullen enkele aantekeningen worden gemaakt bij de inhoud van de ED 1986. Paragraaf 5 bevat een samenvatting.

2 Terminologie

Elders hebben wij (Dijksma, 1987) uiteengezet dat de inhoud van een SHBM wordt bepaald door de volgende criteria (ordeningsprincipes):

- het boekhoudkundig herleidingsschema;
- het middelenbegrip.

Met '*boekhoudkundig herleidingsschema*' is bedoeld de manier waarop het saldo van een grootboekrekening of het saldo van een combinatie van grootboekrekeningen is afgeleid. Wij onderscheiden 5 herleidingsschema's op grond waarvan wij komen tot een indeling van de SHBM's in 5 verschillende orden. Wij beperken ons in dit artikel tot drie herleidingsschema's, namelijk een grootboekrekening, een combinatie van grootboekrekeningen en een mutatiebalans. De SHBM's die op grond van genoemde herleidingsschema's kunnen worden opgesteld, noemen wij in onze terminologie: SHBM's van de 1e, 2e en 5e orde (zie voor SHBM's van de 3e en 4e orde en voor een uitgebreide beschouwing over de aard van de SHBM en het middelenbegrip daarin: Dijksma, 1987).

De huidige SHBM (ook in Nederland) is veelal opgesteld op basis van een bepaald herleidingsschema, namelijk een mutatiebalans. Een SHBM die is gebaseerd op een mutatiebalans noemen wij een SHBM van de 5e orde. De CFS heeft als herleidingsschema een grootboekrekening. Een SHBM die gebaseerd is op een grootboekrekening (of een combinatie van grootboekrekeningen) noemen wij een SHBM van de 1e orde (of van de 2e orde); een CFS is derhalve een SHBM van de 1e orde.

In onze uiteenzettingen over de SHBM zullen wij onder '*middelen*' verstaan: de benaming van een grootboekrekening of een combinatie van grootboekrekeningen. Korthedshalve zullen wij in plaats van 'een SHBM waarin onder het begrip middelen wordt verstaan X', schrijven 'een SHBM met $M = X$ '. Een CFS is derhalve een SHBM van de 1e orde met $M = KAS$. Indien onder middelen een combinatie van grootboekrekeningen wordt verstaan, bijvoorbeeld $KAS + BANK + GIRO$ of $WERKKAPITAAL$, dan worden in een SHBM

van de 1e orde, de respectieve grootboekrekeningen zonder meer overgenomen. Indien de 'onderlinge leveringen tussen de grootboekrekeningen' en de herkomst en de besteding van de middelen van elk der grootboekrekeningen afzonderlijk, niet relevant geacht worden, dan kan een SHBM van de 2e orde worden opgesteld met $M = KAS + BANK + GIRO$ of met $M = WERKKAPITAAL$.

De term 'cash flow' heeft tot veel terminologische verwarring aanleiding gegeven. De Lembre (1972, pag. 571) komt tot een splitsing in 'twee grote richtingen in de benadering van de cash-flow', namelijk:

- cash flow als winst na belastingen + afschrijvingen (met daarop vele varianten - zie Dijkma, 1986, pag. 271);
- cash flow als kasontvangsten en -uitgaven, die in een bepaalde periode zijn gerealiseerd, (en zoals in de Kameraalstijl in een rubriekenboek) gerubriceerd en gerecapituleerd (Van der Boom/ Van der Grift, 1979, pag. 6). Het kasboek wordt aan het einde van de periode afgesloten.

Wij voegen daar nog aan toe:

- cash flow als gerecapituleerde kasontvangsten en -uitgaven die betrekking hebben op een bepaalde periode. Dit is het begrip uit de oude Kameraalstijl, waarbij het kasboek pas wordt afgesloten nadat alle posten die betrekking hebben op die bepaalde periode in het kasboek zijn verwerkt. Het kassaldo kan als gevolg van deze handelwijze negatief zijn.

Gegeven deze terminologische verwarring stelt Hicks (1981, pag. 29) voor, een onderscheid te maken tussen de termen cash (accounting) en cash flow (accounting). De cash basis of accounting wordt door Hicks (1981, pag. 30) omschreven als 'reflecting only transactions involving actual cash receipts and disbursements occurring in a given period'; dus het begrip cash flow in de tweede betekenis.

De cash flow basis of accounting wordt door Belkaoui (1985, pag. 407) gedefinieerd als 'the recording not only of cash receipts and disbursements of the period (...) but also the future cash flows owed to or by the firm as a result of selling and transferring the titles to certain goods'. Dus het begrip cash flow in de derde betekenis, met dien verstande dat het kasboek in de boekhouding aan het einde van de periode wel wordt afgesloten. Hicks (1981, pag. 36/37) rapporteert tevens in welke perioden de ontvangsten en uitgaven die op een bepaalde periode betrekking hebben plaatsvinden, hebben plaatsgevonden of zullen plaatsvinden. Lee (1985, pag. 94) maakt onderscheid in gerealiseerde en ongerealiseerde cash flows. Afgezien van afschrijvingen, want die worden in de drie publikaties (Hicks, Belkaoui, Lee) ten onrechte achterwege gelaten, betekent dit dat het getoonde resultaat identiek is aan hetgeen bereikt zou worden onder een systeem van accrual accounting, dus cash flow in de eerste betekenis.

Naar onze mening zou er verstandig aan gedaan worden het gebruik van het begrip cash flow (accounting) in het kader van de financial accounting

te vermijden. Immers cash flow in de eerste betekenis van nettowinst + afschrijvingen heeft niet of nauwelijks aanknopingspunten met de letterlijke vertaling, namelijk kasstroom. Gewoonlijk wordt onder kasstroom verstaan datgene wat wij omschreven als cash flow in de tweede betekenis, te weten kasontvangsten en -uitgaven. In SHBM's in Nederlandse jaarrapporten wordt de term cash flow wel ten onrechte vertaald door de term kasstroom (Dijksma, 1986, pag. 271).

Bij de bestudering van de CFS van bijvoorbeeld Lawson (1981, pag. 42) en uit de ED 1986 (pag. 28) blijkt dat het gaat om het gerecapituleerde kasboek uit een systeem van dubbel boekhouden en accrual accounting.

Het lijkt ons beter de vermeende tegenstelling cash flow accounting - accrual accounting ('The question of the superiority of accrual accounting over cash flow accounting . . .', Belkaoui, 1985, pag. 407) te laten vallen. Het gaat in beide situaties immers over het extern rapporteren op basis van gegevens uit een systeem dat gebaseerd is op dubbel boekhouden en accrual accounting. Zo zijn de te bespreken CFS's uit ED 1986 afkomstig uit een systeem van dubbel boekhouden en accrual accounting. Het ware dan ook beter geweest te spreken van een Cash Statement dan van een CFS.

Ook het in de laatste tijd veel besproken systeem van cash flow accounting van Lee (1981, 1984), is naar onze mening gebaseerd op accrual accounting. Door de waardering van de posten op de balans op basis van 'current cash equivalents' en het loslaten van het realisatieprincipe (Krens, 1974), is het systeem gericht op het rapporteren op basis van historische en toekomstige kasontvangsten en -uitgaven, maar het blijft dubbel boekhouden en accrual accounting.

De door Lee in zijn systeem voorgestelde overzichten kunnen eenvoudig omgezet worden in de door ons gebruikte terminologie. Zijn 'statement of realized cash flow' (1984, pag. 60; 1981, pag. 93, 'summary statement of cash flows') noemen wij een SHBM van de 1e orde met $M = KAS$. Zijn 'statement of changes in financial position' (1984, pag. 64; 1981, pag. 94, 'Summary statement of total incremental cash flows') noemen wij een SHBM van de 5e orde. Het middelenbegrip is weliswaar niet verder gespecificeerd, maar zover wij het kunnen beoordelen is bedoeld $M = KAS$.

3 De ED 1986 'Statement of Cash Flows'

In een bijlage bij de ED 1986 is een voorbeeld opgenomen. Het is een zeer eenvoudig voorbeeld, maar nogal verwarrend, omdat het bedrijf zowel in de industriële sfeer als in de financiële sector werkzaam is. De basisgegevens voor het voorbeeld zijn in dit artikel opgenomen in staat 1; drie mogelijke CFS's die op basis van deze gegevens kunnen worden opgesteld zijn vermeld in de staten 2, 3 en 4. Deze CFS's noemen wij CFS_1 , CFS_2 en CFS_3 .

Bij de opstelling van een CFS spelen de volgende vereisten en overwegingen mede een rol:

- Bij de opstelling van een CFS staat voorop, dat de indeling van de gegevens in de CFS moet plaatsvinden naar financierings-, investerings-, en, als restpost, operationele activiteiten (F-, I- en O-activiteiten). In

- principe moet worden uitgegaan van het kas(-bank-giro-)boek.
- Ten aanzien van het bepalen van het saldo van de kasontvangsten en -uitgaven als gevolg van O-activiteiten staat een tweetal wegen open, namelijk de directe methode en de indirecte methode. De laatstgenoemde methode wordt ook wel de aansluitingsmethode genoemd (Seed III, 1984, pag. 182).
Bij de directe methode worden de kasontvangsten en -uitgaven als gevolg van O-activiteiten en het saldo daarvan in de CFS opgenomen. Bij de indirecte methode wordt hetzelfde saldo berekend; dit vindt plaats door rapportage van het winstbedrag uit de winst- en verliesrekening waarop mutaties zijn aangebracht. Zo zal de omzet worden gecorrigeerd voor de mutatie in de post Debiteuren, zoals die staan vermeld op de begin- en eindbalans.
  - Indien wordt geopteerd voor de indirecte methode mag de berekening van het saldo van de kasontvangsten en -uitgaven uit hoofde van O-activiteiten, worden opgenomen in de CFS zelf of in een apart schema.
  - F- en I-activiteiten die geen kasstroom tot gevolg hebben kunnen worden opgenomen in een apart schema of in de CFS zelf. In dat laatste geval moet een onderscheid gemaakt worden in datgene dat wel en datgene dat niet geleid heeft tot een in- of uitgaande kasstroom.

Op basis van deze overwegingen en vereisten zijn in de ED 1986 drie voorbeelden gegeven.

In CFS₁ worden de gegevens uit het kasboek, gerubriceerd naar O-, F- en I-activiteiten, opgenomen; onder deze CFS₁ zijn de overige gegevens opgenomen, aangevuld met data over de verwerving van een deelneming. De CFS₂ is gelijk aan CFS₁, met dit verschil dat het kassaldo uit O-activiteiten is berekend met behulp van de indirecte methode. In CFS₃ zijn alle data opgenomen, alsmede de gegevens over de verwerving van een deelneming; waar sprake is geweest van een kasmutatie, is dat vermeld.

4 Een bespreking van de ED 1986

4.1 Inleiding

Alvorens tot een bespreking van de ED 1986 over te gaan, eerst nog het volgende: Waarom moet er een CFS in de externe financiële berichtgeving worden opgenomen? In het algemeen komt het erop neer dat er onvrede heerst over de berichtgeving op basis van accrual accounting in de vorm van een balans, een winst- en verliesrekening en de toelichtingen daarop. Met name het op verschillende manieren toepassen van het allocatiebeginsel en de verschillende waarderingsgrondslagen gaven reden te veronderstellen dat het winstsaldo geen objectief bepaald gegeven is, maar onderhevig aan de doeleinden van het management. Bindenga (1986, pag. 22) noemt voor een bepaald voorbeeld 81 alternatieven; in zijn intreerede komt hij mede op basis hiervan tot de uitspraak: 'Tot nu toe heb ik weinig bemoedigende zaken over de externe verslaggeving kunnen vertellen' (pag. 25).

Bovendien bevat de balans wel gegevens voor de berekening van de balans(momentane)-liquiditeit, maar geen gegevens voor de bepaling voor de periode(stroom)-liquiditeit. Een allocatie- en waarderingsvrije vorm van gegevensverstrekking, waarbij tevens aandacht wordt besteed aan de periode-liquiditeit, lijkt dan cash accounting.

CFS's zijn echter niet allocatie-vrij. Immers onder allocatie wordt verstaan 'any partitioning of a subject among one or more subjects' (Thomas, 1981, pag. 126) of 'The division of any total into parts' (Thomas, 1974, pag. 1). Bij de opstelling van de CFS moeten de gegevens uit het kasboek gerubriceerd worden in F-, I en O-activiteiten, waarbij de laatste de restpost vormt. Een CFS is evenmin onafhankelijk van de te gebruiken waarderingsgrondslag. Te denken valt aan het toepassen van actuele waarde en de verwerking van koersverschillen op vreemde valuta.

Bezien wij nu de ED 1986 en de voorbeelden daarin.

Staat 1 Illustrations

This appendix illustrates three possible formats for statements of cash flows. The illustrations are intended as examples only; other formats may be more appropriate for particular circumstances. The illustrations are based on the following information about the activities of Company D, a diversified multinational corporation with interests in manufacturing and financial services, for the year ending December 31, 1987:

- a Company D purchased new property, plant, and equipment for \$ 4,000. The company also sold some of its equipment with a book value of \$ 1,900 for \$ 2,500.
- b Company D entered into capital lease transactions for the use of new equipment, and the related lease obligation was \$ 750.
- c Company D purchased all the common stock of Company ABC for \$ 900 in cash. Company D thereby acquired Company ABC's working capital other than cash (a net current liability of \$ 100) and its property, plant, and equipment valued at \$ 3,000, while assuming Company ABC's long-term debt of \$ 2,000.
- d Cash borrowed by Company D for the year consisted of short-term debt of \$ 75 and long-term debt of \$ 1,250.
- e Company D paid \$ 300 on its short-term debt and \$ 125 on capital lease obligations during the year.
- f Company D issued \$ 750 in common stock during the year, \$ 250 of which was issued to settle long-term debt and \$ 500 of which was issued for cash.
- g Company D paid \$ 450 as dividends to its stockholders during the year.
- h Company D's financial services activities during the year included purchases and sales of investment securities amounting to \$ 4,700 and \$ 5,000, respectively. Lending activities produced new loans of \$ 7,500 and collections on loans of \$ 5,800. Customer deposits in its banking subsidiary increased by \$ 1,100.
- i Company D's operation for the year resulted in:

Net income	\$ 3,000
Depreciation and amortization	1,500
Deferred taxes	150
Changes in operating working capital items other than cash:	
Increase in inventory	4,000
Decrease in accounts receivable	2,000
Increase in accounts payable	1,150
Changes in interest accruals:	
Increase in interest earned but not received	350
Increase in interest accrued but not paid	100
Cash received from customers for sales of goods	10,000
Cash dividends received	700
Cash paid to suppliers, employees	6,000
Cash paid for interest, taxes	1,750
- j The effect on cash and cash equivalents of changes in the exchange rate for the year was \$ 100.

Staat 2 CFS1 Illustration 1 - Cash flow from operating activities is reported directly. Noncash operations are reported in a separate schedule

<i>Cash flows from operating activities:</i>		
Cash received from customers	\$ 10,000	
Dividends received	<u>700</u>	
Cash provided by operating activities		10,700
Cash paid to suppliers and employees	6,000	
Interest and taxes paid	<u>1,750</u>	
Cash disbursed for operating activities		<u>7,750</u>
Net cash flow from operating activities		2,950
<i>Cash flows from investing activities:</i>		
Purchases of property, plant, equipment	(4,000)	
Proceeds from disposals of property, plant, equipment	2,500	
Acquisition of Company ABC	(900)	
Purchases of investment securities	(4,700)	
Proceeds from sales of investment securities	5,000	
Loans made	(7,500)	
Collections on loans	<u>5,800</u>	
Net cash used by investing activities		(3,800)
<i>Cash flows from financing activities:</i>		
Net increase in customer deposits	1,100	
Proceeds of short-term debt	75	
Payments to settle short-term debt	(300)	
Proceeds of long-term debt	1,250	
Payments on capital lease obligations	(125)	
Proceeds from issuing common stock	500	
Dividends paid	<u>(450)</u>	
Net cash provided by financing activities		<u>2,050</u>
Effect of exchange rate changes on cash		<u>100</u>
Net increase (decrease) in cash		<u>\$ 1,300</u>

Schedule of noncash investing and financing activities:

Capital lease obligations incurred for use of equipment	<u>\$ 750</u>
Acquisition of Company ABC:	
Working capital other than cash acquired	\$ (100)
Property, plant, and equipment acquired	3,000
Long-term debt assumed	<u>(2,000)</u>
Cash paid to acquire Company ABC	<u>\$ 900</u>
Common stock issued to settle long-term debt	<u>\$ 250</u>

Staat 3 CFS2 Illustration 2 - Cash flow from operating activities is reported indirectly and reported in a separate schedule. Noncash transactions are reported in a separate schedule

Net cash flow from operating activities		\$ 2,950
<i>Cash flows from investing activities:</i>		
Purchases of property, plant, equipment	(4,000)	
Proceeds from disposals of property, plant, equipment	2,500	
Acquisition of Company ABC	(900)	
Purchases of investment securities	(4,700)	
Proceeds from sales of investment securities	5,000	
Loans made	(7,500)	
Collections on loans	<u>5,800</u>	
Net cash used by investing activities		(3,800)
<i>Cash flows from financing activities:</i>		
Net increase in customers deposits	1,100	
Proceeds of short-term debt	75	
Payments to settle short-term debt	(300)	
Proceeds of long-term debt	1,250	
Payments on capital lease obligations	(125)	
Proceeds from issuing common stock	500	
Dividends paid	<u>(450)</u>	
Net cash provided by financing activities		<u>2,050</u>
Effect of exchange rate changes on cash		<u>100</u>
Net increase (decrease) in cash		<u>\$ 1,300</u>

Schedule reconciling earnings to net cash flow from operating activities:

Net income	\$ 3,000	
Noncash expenses, revenues, losses, and gains included in income:		
Depreciation and amortization	1,500	
Deferred taxes	150	
Net increase in receivables, inventory, and payables	(850)	
Increase in interest earned but not received	(350)	
Increase in interest accrued but not paid	100	
Gain on sale of property	<u>(600)</u>	
Net cash flow from operating activities		<u>\$ 2,950</u>

Schedule of noncash investing and financing activities

Capital lease obligations incurred for use of equipment	<u>\$ 750</u>
Acquisition of Company ABC:	
Working capital other than cash acquired	\$ (100)
Property, plant, and equipment acquired	3,000
Long-term debt assumed	<u>(2,000)</u>
Cash paid to acquire Company ABC	<u>\$ 900</u>
Common stock issued to settle long-term debt	<u>\$ 250</u>

Staat 4 CFS3 Illustration 3 - Cash flow from operations is reported indirectly Noncash transactions are reported in the body of the statement with reconciliation to cash within categories

<i>Net cash flow from operating activities:</i>	
Net income	\$ 3,000
Noncash expenses, revenues, losses, and gains included in income:	
Depreciation and amortization	1,500
Deferred taxes	150
Net increase in receivables, inventory, and payables	(850)
Increase in interest earned but not received	(350)
Increase in interest accrued but not paid	100
Gain on sale of property	<u>(600)</u>
Net cash flow from operating activities	2,950
<i>Cash flows from investing activities:</i>	
Acquisition of property, plant, equipment	(4,750)
Less: Capital lease obligations incurred	<u>750</u>
Cash outflows for property, plant, equipment	(4,000)
Proceeds from disposals of property, plant, equipment	2,500
Acquisition of Company ABC:	
Working capital other than cash acquired	100
Property, plant, and equipment acquired	(3,000)
Long-term debt assumed	<u>2,000</u>
Cash outflow to acquire Company ABC	(900)
Purchases of investment securities	(4,700)
Proceeds from sales of investment securities	5,000
Loans made	(7,500)
Collections on loans	<u>5,800</u>
Net cash used by investing activities	(3,800)
<i>Cash flows from financing activities:</i>	
Net increase in customer deposits	1,100
Proceeds of short-term debt	75
Payments to settle short-term debt	(300)
Issuance of long-term debt	4,000
Less: New capital lease obligations	(750)
Long-term debt assumed in acquisition	<u>(2,000)</u>
Cash proceeds of long-term debt	1,250
Payments on capital lease obligations	(125)
Issuance of common stock	750
Less: Issuance to settle long-term debt	<u>(250)</u>
Cash proceeds from issuing common stock	500
Dividends paid	<u>(450)</u>
<u>Net cash provided by financing activities</u>	<u>2,050</u>
Effect of exchange rate changes on cash	<u>100</u>
Net increase (decrease) in cash	<u><u>\$ 1,300</u></u>

4.2 'De functies van een CFS volgens de ED 1986'³

'4. The primary purpose of a statement of cash flows is to provide information about the cash receipts and cash payments of an entity during a period. A secondary purpose is to provide information about the investing and financing activities of the entity during the period' (ED 1986, pag. 2).

Geeft een CFS alle kasontvangsten- en uitgaven weer?

Alleen CFS₁ vermeldt alle kasontvangsten en -uitgaven, CFS₂ sommige en uit CFS₃ zijn zij te distilleren.

Geeft een CFS alle F- en I-activiteiten weer?

Het antwoord op deze vraag is niet zonder meer te geven en is afhankelijk van de soort CFS, dus CFS₁, CFS₂ en CFS₃.

Voor CFS₁ en CFS₂ moet het antwoord op deze vraag ontkennend luiden; immers in de ED 1986 (pag. 20) staat: 'Its drawback is that the statement of cash flows cannot be used to reconcile two successive balance sheets' en 'The Board noted that the reconciliation of all assets and liabilities in successive balance sheets is not a purpose of a statement of cash flows'. In CFS₁ en CFS₂ is het duidelijk dat, gegeven de data die er onder zijn vermeld, de CFS zelf niet alle F- en I-activiteiten bevat; bovendien is nadrukkelijk vermeld (pag. 20) dat de in de CFS opgenomen koersverschillen slechts betrekking hebben op de kasontvangsten en -uitgaven zelf.

De vraag blijft echter of juist de onder CFS₁ vermelde additionele data niet zouden moeten leiden tot de gezochte aansluiting tussen twee opeenvolgende balansen, indien zij zouden worden opgenomen in een CFS. Het genoemde nadeel ('drawback') geldt echter ook voor CFS₃. Dit zou betekenen dat een CFS volgens de ED 1986 slechts die F- en I-activiteiten weergeeft die leiden tot mutaties in de kas. Maar in de ED 1986 staat ook (Summary en pag. 5) dat een CFS dient 'to provide information about all investing and financing activities'. Wij hebben dit citaat zo opgevat dat slechts in een CFS van het soort CFS₃ alle F- en I-activiteiten moeten zijn opgenomen. Doordat in het voorbeeld een begin- en een eindbalans ontbreken is het juiste antwoord op de vraag voor CFS₃ niet met zekerheid te geven.

Geeft de CFS inzicht in de liquiditeit?

Naar ons idee is dat afhankelijk van wat onder liquiditeit verstaan wordt. Als dat een weergave van de kasontvangsten en -uitgaven over een afgelopen periode is (dus periode-liquiditeit), dan luidt het antwoord positief. Echter het optreden van kasoverschotten en kastekorten wordt mede bepaald door de lengte van de verslagperiode (Bouma, 1980, pag. 94). Het kassaldo aan het einde van de periode is slechts een momentopname en is van een toevallige grootte. Teneinde inzicht in de periode-liquiditeit te verstrekken is het nuttig melding te maken van de bandbreedte waarbinnen de liquiditeitspositie zich bewogen heeft en van de periode gedurende welke die liquiditeitspositie zich heeft voorgedaan in de vorm van debet- en credit-rentebedragen over bank- en girosaldi gedurende de verslagperiode.

Naar onze mening is CFS₃ nauwelijks een voorbeeld van een CFS. Het is

zoals Heath (1978, pag. 94) dat uitdrukt ‘a hodgepodge of miscellaneous information presented in a confusing and misleading way’. De CFS begint met de indirecte methode, dat zijn geen kasontvangsten en -uitgaven; vervolgens worden in deze CFS₃ de gegevens verwerkt die bij CFS₁ en CFS₂ apart zijn vermeld. Getracht wordt in één CFS₃ beide in de aanhef van deze paragraaf genoemde functies te vervullen. Het resultaat is een ‘hodgepodge’ en kan voor een lezer van deze CFS₃ aanleiding tot verwarring geven.

Hier wreekt zich naar ons gevoel de omstandigheid, dat gehinkt wordt op meer dan één gedachte, eerst een grootboekrekening als herleidingsschema (CFS₁), dan een tussenstap via de indirecte methode (CFS₂) en vervolgens CFS₃, waarin ‘alle’ gegevens worden opgenomen.

Ook Traas (1986, pag. 156/157) stelt zich een CFS voor als CFS₃: ‘Ter afsluiting van dit onderdeel kan echter al wel de algemene regel worden gegeven die de leidraad bij de uitwerking dient te vormen. Deze algemene regel is dat - gezien de aard van het HBM-overzicht als een overzicht dat de middenstromen dient weer te geven - de *hoofdcategorieën* in het HBM-overzicht ontleend dienen te worden aan ‘cash accounting’, maar dat vervolgens *binnen* die hoofdcategorieën - voor zover nodig - een nadere specificatie dient te worden gegeven met posten afkomstig uit ‘accrual accounting.’ Traas noemt de problemen met betrekking tot herwaardering, koersverschillen op vreemde valuta en de verwerking van deelneming aanzienlijk en omvangrijk (pag. 159), en stelt tevens vast ‘dat de posten in het HBM-overzicht niet meer aansluiten bij de gegevens in de balans en de resultatenrekening’ (pag. 159). Als er toch geen aansluiting is tussen twee opeenvolgende balansen is het naar onze mening niet zinvol ‘posten afkomstig uit ‘accrual accounting’ in een CFS te verwerken.

De boekhouding van een bedrijf kan worden weergegeven in de vorm van een matrix. Wij nemen aan dat een matrix (zie figuur 1) alle gebeurtenissen weergeeft die zich in een bepaalde periode hebben voorgedaan en die hun weerslag hebben gevonden in de boekhouding. De matrix kan tevens de begin-, de proef-, saldi- en eindbalansen bevatten. De in de matrix opgenomen data geven antwoord op de volgende vragen:

- Welke invloed hebben F, I- en O-activiteiten gehad op de kasontvangsten- en -uitgaven?
- Wat zijn de F, I- en O-activiteiten in de afgelopen periode geweest?

	1	2	3	4
1	K			
2		F		
3			I	
4				O

Figuur 1 Een matrix vorm van de boekhouding

Bij de eerste vraag ligt de nadruk op activiteiten die hebben geleid tot mutaties in de kasstroom; bij de tweede vraag ligt de nadruk op de F-, I- en O-activiteiten. Alle vier de gebieden (Kas, F-, I- en O-activiteiten) behoren tot wat Vatter (1947) noemt 'funds'; dat zijn functionele gebieden waarnaar de belangstelling van de gebruikers van jaarrapporten uitgaat.

De eerste vraag wordt beantwoord door het rubriceren van de gegevens uit kolom 1 en rij 1; dat is een SHBM van de 1e/2e orde met $M = \text{KAS}$ en tevens een CFS. De tweede vraag wordt beantwoord door het afzonderlijk rubriceren van de gegevens respectievelijk uit kolom 2 en rij 2, uit kolom 3 en rij 3 en uit kolom 4 en rij 4 (dat zijn respectievelijk een SHBM van de 1e/2e orde met $M = \text{F-ACTIVITEITEN}$, een SHBM van de 1e/2e orde met $M = \text{I-ACTIVITEITEN}$ en een SHBM van de 1e/2e orde met $M = \text{O-ACTIVITEITEN}$). Om operationeel te zijn moet dan nog nader inhoud gegeven worden aan F, I en O door het invullen van één of meer namen van grootboekrekeningen. Het zijn SHBM's van de 1e/2e orde omdat als herleidingschema een grootboekrekening/een combinatie van grootboekrekeningen wordt gebruikt.

In de ED 1986 wordt de eerste vraag rechtstreeks beantwoord in CFS₁, met een niet ter zake doende toelichting in CFS₂ en door middel van een 'hodgepodge' in CFS₃. De tweede vraag kan wellicht beantwoord worden met behulp van de gegevens uit CFS₃.

Naar onze mening vervult alleen CFS₁ een functie en wel de eerste, te weten: het verstrekken van 'information about the cash receipts and cash payments'. De kas(ontvangsten en -uitgaven) is het functionele gebied waar de belangstelling vooral naar uitgaat; 'since the "name of the game" in decision making is future cash flows' (Hicks, 1981, pag. 30). CFS₂ vermeldt noch alle kasontvangsten en -uitgaven, noch alle F- en I-activiteiten. CFS₃ probeert de inhoud van de matrix weer te geven, hetgeen in dit eenvoudige geval al leidt tot een rijstebrij, laat staan in een praktische situatie waarbij nog rekening gehouden moet worden met onder meer herwaardering, koersverschillen, belastinglatenties, verwerving van deelnemingen en aansluiting tussen twee opeenvolgende balansen.

Samenvattend kan gesteld worden dat de CFS's zoals die in de voorbeelden in ED 1986 naar voren worden gebracht niet of slechts ten dele de functies kunnen vervullen die eraan worden toegedicht.

4.3 De doeleinden van een CFS volgens de ED 1986

Het eerste doel dat een CFS moet vervullen is:

'to assess the entity's ability to generate positive future net cash flows'. Het gaat hierbij om de 'future net cash flows' uit O-activiteiten (zie ook Traas, 1986, pag. 155). Eerst dient de vraag beantwoord te worden of dit dient plaats te vinden met behulp van de directe of de indirecte methode:

Voor de directe methode pleit onder andere:

- de berekening van het saldo zal minder interpretatieproblemen opleveren: het 'provides an educational tool' (Seed III, 1984, pag. 6).

Tegen de directe methode pleit onder andere:

- '(to assess) the reasons for differences between income and associated cash receipts and payments' (dat is het *derde doel* dat een CFS moet vervullen) worden niet weergegeven (zie ook Traas, 1986, pag. 156).

Belangrijker dan het antwoorden op de vraag hoe de berekening van het saldo van de net cash flow uit O-activiteiten over de afgelopen periode in een CFS dient te worden opgenomen is het antwoord op de vragen:

- Is het saldo een graadmeter voor de wijze waarop het management zich over die periode van zijn taak heeft gekwetend?
- Is het saldo een goede basis voor het doen van uitspraken over een toekomstig saldo?

Naar onze mening moeten deze vragen ontkennend beantwoord worden. De omvang van het saldo wordt mede door het toeval bepaald en is daardoor voor de genoemde doeleinden niet betrouwbaar (Bouma, 1980, pag. 96).

Het opnemen van een toekomstige jaarrekening (met daarin een SHBM) en het achteraf toelichten van de verschillen met de historische jaarrekening is bepleit door Ijiri (1968, pag. 667) en Cooper/Dopuch/Keller (1968, pag. 641). Lee heeft het voorstel gedaan om achteraf de toekomstige en de historische CFS te publiceren en aan een verschillenanalyse te onderwerpen (1985, pag. 96). Naar onze mening is het niet realistisch te verwachten dat de leiding van een bedrijf aan de verwezenlijking van dergelijke voorstellen medewerking zal verlenen.

Het *tweede doel* van een CFS luidt:

'to assess the entity's ability to meet its obligations and pay dividends, and its needs for external financing'.

Dit doel kan slechts bereikt worden ten aanzien van hetgeen zich in het verleden heeft afgespeeld, maar levert geen indicatie op voor datgene wat in de toekomst ligt. Dat zal onder meer afhangen van de plannen van de leiding van de onderneming.

Het *vierde doel* dat een CFS zou moeten kunnen vervullen luidt:

'to assess both the cash and noncash aspects of the entity's investing and financing transactions during the period'.

Zoals hiervoor al gesteld kan een CFS, gegeven het feit dat er geen aansluiting behoeft te zijn tussen twee opeenvolgende balansen, slechts voldoen aan hetgeen in het eerste deel ('cash aspects') van de doelstelling is vermeld.

Voor de Nederlandse situatie geldt, dat de bedragen uit een SHBM indien hij is opgenomen in de jaarrekening wel cijfermatig aansluiting dienen te hebben met de overige gegevens van de jaarrekening (Hoge Raad, 1979; Ondernemingskamer, 1977, 1980). De jurisprudentie geeft geen antwoord op de vraag of die aansluiting er ook qua terminologie zou moeten zijn.

Het pluspunt van het voorstel in de ED 1986 is dat het voorbeelden bevat van een mogelijke CFS. Tevens zijn de functies en de doeleinden nader gespecificeerd. Dat stelde ons in de gelegenheid vast te stellen dat een CFS

niet of nauwelijks de toegedichte functies kon vervullen en dat het aange-reikte middel, in casu een CFS, niet aansluit op het bereiken van de gestelde doeleinden.

Aan sommige elementen van het opnemen van een CFS in de praktijk van de rapportering wordt in de ED 1986 geen aandacht besteed; wij noemen:

- Een CFS (een SHBM van de 1e/2e orde) kan de functie vervullen van het verstrekken van inzicht in de kasontvangsten en -uitgaven en in de periode-liquiditeit. Voorkomen moet worden dat de suggestie wordt gewekt dat een dergelijke SHBM een allocatie- en waarderingsvrij over-zicht is, een 'oase in de woestijn van overzichten gebaseerd op creative accounting'.
- Bij een (eventueel wettelijke) verplichting tot het opnemen van een CFS verdient het aanbeveling een gedetailleerd overzicht op te stellen, waar-uit kan blijken hoe bepaalde problemen opgelost dienen te worden. Hieruit zou bijvoorbeeld kunnen blijken dat betaalde dividenden vallen onder (des) F-activiteiten en dat leningen en andere geldstromen tussen gelieerde ondernemingen in een geconsolideerde CFS moeten worden opgenomen.
- De te verwachten hoge kosten van het opstellen van een dergelijke SHBM van de 1e/2e orde zijn niet afgewogen tegen het daarmee eventueel te behalen nut voor de gebruiker van externe financiële jaarrapporten. In andere woorden, is de boekhouding van een onderneming er wel op ingesteld een dergelijk overzicht probleemloos te genereren?
- Verdient het aanbeveling over CFS's van meerdere jaren in het externe financiële jaarrapport op te nemen? Ons inziens dienen naast de CFS van het verslagjaar, de CFS's van bijvoorbeeld vier voorafgaande jaren te worden vermeld. Wellicht kan dan blijken dat bijvoorbeeld het voort-schrijdende vijf-jaarsgemiddelde van de winst, met een time-lag over-eenkomt met hetzelfde gemiddelde van de kasstroom uit O-activiteiten. De Security and Exchange Commission 'encourages its display as a three-year trend' (1981).

4.4 Aanvullende opmerkingen

Over het 'wat', het 'hoe' en het 'voor wie' in het kader van de externe financieel-economische berichtgeving zijn in de (literatuur over) accounting theory bepaalde theorieën ontwikkeld. In deze paragraaf bespreken wij kort hoe een CFS in deze theorieën past.

Er wordt wel onderscheid gemaakt in de 'value approach' en de 'events approach' (Sorter, 1969). De eerstgenoemde benadering gaat uit van de veronderstelling dat de accounting theory op de hoogte is van de beslis-singsmodellen van de gebruiker en dat via deductie voor die modellen te bepalen is welke gegevens moeten worden verstrekt. De tweede benadering gaat van de veronderstelling uit dat er beslissingsmodellen zijn, maar dat niet bekend is welke input benodigd is. Daarom wordt als doel van de accounting gezien het verstrekken van gegevens over economische gebeur-tenissen die in allerlei beslissingsmodellen bruikbaar kunnen zijn.

Aanhangers van de value approach stellen dat 'the basic purpose of the Funds Statement is to account for the change in working capital' (pag. 16),

terwijl de aanhangers van de events approach over een SHBM denken 'as 'A Statement of Financial and Investment Events'' (pag. 17). SHBM's van de 5e orde (dat zijn SHBM's met een mutatiebalans als herleidingsschema) zijn gebaseerd op de value approach. Omdat aan een mutatiebalans weinig waarde wordt toegekend, wordt getracht met behulp van correcties in de SHBM gebeurtenissen te vermelden: het resultaat is een 'hodgepodge'. SHBM's van de 1e/2e orde zijn gebaseerd op de events approach. CFS₁ geeft gebeurtenissen weer die hebben geleid tot veranderingen in de kas, het is een rubricering van events.

Verder kan worden onderscheiden de 'proprietary theory', de 'entity theory' en de 'funds theory' (Vatter, 1947, pag. 2). Vatter stelt dat het uitgangspunt voor het rapporteren niet moet zijn voor wie gerapporteerd wordt, maar over wat ('the area of attention' - pag. 10) gerapporteerd wordt. Omdat 'A complete tabulation of all the purposes that accounting data are made to serve would probably be as useless as it would be complex' (pag. 8), stelt Vatter voor de activiteiten van een bedrijf te verdelen in bijvoorbeeld 'six funds units: Cash and Banks Fund, General Operating Fund, Investment Fund, Current Sinking Fund, Invested Sinking Fund and Capital Fund' (pag. 100). Een 'fund' is 'an area of operation to which accounting records are fitted' (Vatter, 1946, pag. 256).

De 'events'-benadering en de 'fund'-gedachte zijn terug te vinden in onze SHBM's van de 1e/2e orde. Aan de grootboekrekening/de combinatie van grootboekrekeningen, aan het 'fund' ontlenen wij het middelenbegrip. De grootboekrekening/de combinatie van grootboekrekeningen als herleidings-schema geeft gebeurtenissen, 'events', weer.

5 Samenvatting

Een CFS moet volgens de ED 1986 twee functies vervullen, namelijk:

- het weergeven van ontvangsten en uitgaven;
- het verstrekken van gegevens over financierings- en investeringsactiviteiten.

Afhankelijk van het soort CFS kunnen deze functies in meer of mindere mate worden vervuld.

De doeleinden die met het opnemen van een CFS in het externe financiële jaarrapport bereikt dienen te worden zijn:

- het vaststellen van mogelijkheden voor de onderneming in de toekomst kasstromen te genereren;
- het vaststellen of de onderneming in staat is aan haar verplichtingen te voldoen, dividend te betalen en het vaststellen van de behoefte aan externe financieringsmiddelen;
- het weergeven van het verband tussen de cijfers uit de winst- en verliesrekening enerzijds en de kas(-bank-giro-)ontvangsten anderzijds;
- het vaststellen van financierings- en investeringsactiviteiten en de invloed daarvan op de kas(-bank-giro-)stromen.

De eerste twee doeleinden zijn toekomstgericht; wij betwijfelen of een CFS dergelijke doelen kan bereiken. De laatste twee doelen zijn ex-post gericht en kunnen door een soort CFS worden bereikt.

Aan de problemen die bij de uitvoering van de voorstellen uit de ED 1986 in de praktijk zich zouden kunnen voordoen is niet of nauwelijks aandacht besteed.

Literatuur

- Accounting Principles Board, Opinion No. 19, *Reporting Changes in Financial Position*, American Institute of Certified Public Accountants, 1971.
- Anthony, R. A., *Tell it like it was, A conceptual framework for financial accounting*, R. D. Irwin, Homewood-Illinois, 1983.
- Barton, A. D., *Objectives and Basic Concepts in Accounting*, Australian Accounting Research Foundation, 1982.
- Beckingsale, C., Radical revision of cash flow accounting methods is coming, in: *The Australian Financial Review*, 22 april 1985.
- Belkaoui, A., *Accounting Theory*, Harcourt Brace Jonanovich, Publishers, New York, 1985.
- Berry, Preparation and Presentation of Funds Flow Statements, in: *Accountancy*, 1969, pag. 686-688.
- Bindenga, A. J., *Het dilemma van vermogen en resultaat*, Alphen aan den Rijn, 1986.
- Boom, A. H. van der en F. van der Grift, *Een systematisering van de kameralistiek*, Rapport 7922/ACC, Centrum voor Bedrijfseconomisch onderzoek, Erasmus Universiteit Rotterdam, 1979.
- Bouma, L. J., *Leerboek der bedrijfseconomie*, Deel II, De theorie van de financiering van ondernemingen, Delwel, Wassenaar, 1980.
- Campbell, L. G., *Accounting and Financial Reporting in Japan*, Lafferty Publications, Londen, 1985.
- Canadian Institute of Chartered Accountants, *Statement of changes in financial position*, CICA-handbook, General accounting - Section 1540, september 1985, pag. 281-284.
- Cooper, W. N., N. Dopuch en T. F. Keller. Budgetary Disclosure and Other Suggestions for Improving Accounting Reports, in: *The Accounting Review*, 1968, pag. 640-648.
- Corcoran, A. W., A Simplified Worksheet for the Funds and Cash-Flow Statements, in: *Managing the Cash Flow*, Selected readings from Management Accounting, National Association of Accountants, pag. 127-132.
- Coughlin, J. W., Funds and Income, in: *Managing the Cash Flow*, Selected readings from Management Accounting, National Association of Accountants, 1974, pag. 111-122.
- Dijkma, J., Staat van herkomst en besteding van middelen, in: *Jaar in - Jaar uit*, Verslag van een empirisch onderzoek van jaarrapporten over de jaren 1983 en 1984, red. J. Dijkma, Wolters-Noordhoff, 1986, pag. 255-288.
- Dijkma, J., Een beschouwing over de aard van de staat van herkomst en besteding van middelen en het middelenbegrip daarin, in: *Maandblad voor Bedrijfsadministratie en -Organisatie*, januari 1987, pag. 2-9 en februari 1987, pag. 40-48.
- Financial Accounting Standards Board, *FASB Discussion Memorandum*, an analysis of issues related to 'Reporting Funds Flows, Liquidity, and Financial Flexibility', 15 december 1980.
- Financial Accounting Standards Board, Exposure Draft Proposed Statement of Financial Accounting Concepts, *Reporting Income, Cash Flows, and Financial Position of Business Enterprises*, 16 november 1981.
- Financial Accounting Standards Board, Exposure Draft Proposed Statement of Financial Accounting Concepts, *Recognition and Measurement in Financial Statements of Business Enterprises*, 30 december 1983.
- Financial Accounting Standards Board, Statement of Financial Accounting Concepts No. 5, *Recognition and Measurement in Financial Statements of Business Enterprises*, december 1984.
- Financial Accounting Standards Board, Exposure Draft Proposed Statement of Financial Accounting Standards, *Statement of Cash Flows*, 31 juli 1986.
- Heath, L. C., Let's scrap the 'funds' statement, in: *The Journal of Accountancy*, 1978, pag. 94-103.
- Heath, L. C., Cash Receipts and Payments Versus Income Reconciliation, in: *Cash Flow Accounting*, Ed. B. E. Hicks en P. Hunt, The International Group for Cash Flow Accounting, and The Research and Publication Division, School of Commerce and Administration, Laurentian University, Sudbury, 1981, pag. 194-171.
- Hendriksen, E. S., *Accounting Theory*, 4e druk, R. D. Irwin, Homewood-Illinois, 1982.
- Hicks, B. E., The Cash Flow Basis of Accounting, in: *Cash Flow Accounting*, Ed. B. E. Hicks en P. Hunt, The International Group for Cash Flow Accounting, and The Research and

- Publication Division, School of Commerce and Administration, Laurentian University, Sudbury, 1981, pag. 26-39.
- Hoge Raad, *Arrest van de Hoge Raad der Nederlanden over de jaarrekening 1974 van Douwe Egberts*, 17 januari 1979.
- Ijiri, Y., On Budgeting Principles and Budget-Auditing Standards, in: *The Accounting Review*, 1968, pag. 662-667.
- Ijiri, Y., *Historical cost accounting and its rationality*, The Canadian Certified General Accountants' Research Foundation, 1981.
- Japanese Institute of Certified Public Accountants, *Corporate Disclosure in Japan*, Reporting, 1984.
- Krens, F., Balanswaardering en winstbepaling op basis van 'current cash equivalents', in: *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde*, 1974, pag. 16-34.
- Lawson, G. H., The Measurement of Corporate Profitability on a cash flow basis, in: *Cash Flow Accounting*, Ed. B. E. Hicks en P. Hunt, The International Group for Cash Flow Accounting, and The Research and Publication Division, School of Commerce and Administration, Laurentian University, Sudbury, 1981, pag. 40-80.
- Lee, T. A., Reporting cash flows and net realizable values, in: *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde*, 1981, pag. 82-100.
- Lee, T., *Cash Flow Accounting*, Van Nostrand Reinhold, Wokingham, Engeland, 1984.
- Lee, T. A., Cash Flow Accounting, Profit and Performance Measurement: A Response to a Challenge, in: *Accounting and Business Research*, Spring 1985, pag. 93-97.
- Lembre, E. de, De cash-flow als beheersinstrument, in: *Maandblad voor Bedrijfsadministratie - Organisatie*, 1972, pag. 570-574 en 1973, pag. 53-57 en 141.
- Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam, *Arrest Douwe Egberts* (rolnummer 527/75 O.K.), 20 januari 1977.
- Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam, *Arrest HAL/Ultramarco* (rolnummer 383/76 O.K.), 3 april 1980.
- Sandilands, F. E. P., *Inflation Accounting, Report of the Inflation Accounting Committee*, 1975.
- Securities and Exchange Commission, Release No. 33-6349, ASR No. 299 (ontleend aan A. H. Seed III, 1984, pag. 179).
- Seed III, A. H., *The Funds Statement, Structure and Use*, Financial Executives Research Foundation. Morristown, 1984.
- Sorter, G. H., An 'events' Approach to Basic Accounting Theory, in: *The Accounting Review*, januari 1969, pag. 12-19.
- South African Institute of Chartered Accountants, Exposure Draft 63, Proposed Statement of Generally Accepted Accounting Practice, Cash Flow Information (Kontantvloei-inligting), in: *Accountancy SA*, 1986, pag. 137-141.
- Stamp, E., *Corporate Reporting: Its Future Evolution, a research study*, Canadian Institute of Chartered Accountants, 1980.
- Thomas, A. L., *The Allocation Problem in Financial Accounting Theory*, *Studies in Accounting Research* No. 3, American Accounting Association, 1969.
- Thomas, A. L., *The Allocation Problem: Part Two*, *Studies in Accounting Research* No. 9, American Accounting Association, 1974.
- Thomas, A. L., Cash-flow reporting as allocation free disclosure: a polemic, in: *Cash Flow Accounting*, Ed. B. E. Hicks en P. Hunt, The International Group for Cash Flow Accounting, and The Research and Publication Division, School of Commerce and Administration, Laurentian University, Sudbury, 1981, pag. 126-132.
- Traas, L., De staat van herkomst en besteding van middelen: informatieve waarde en inhoud, in: *Maatschappelijke berichtgeving*, Bundel opstellen aangeboden aan prof. drs. J. W. Schoonderbeek, red. J. Klaassen, L. Traas en L. C. van Zutphen, Kluwer, Deventer 1986, pag. 147-162.
- Trueblood, R. M., *Report of The Study Group on the Objectives of Financial Statements, Objectives of Financial Statements*, American Institute of Certified Public Accountants, 1973.
- Vatter, W. J., Correspondence, in: *The Journal of Accountancy*, september 1946, pag. 256-257.
- Vatter, W. J., *The Fund Theory of Accounting and Its Implications for Financial Reports*, University of Chicago Press, Chicago, 1947, Midway reprint 1974.

Noten

1 In zogenaamde *financial frameworks* voor *financial accounting*, in handboeken over *financial accounting theory* en in *bedrijfseconomische literatuur* over *financial accounting*, is wel aandacht besteed aan de wenselijkheid van het opnemen van (elementen van) 'cash flow accounting' in de externe financiële jaarrapporten van bedrijven. Zonder limitatief te zijn, noemen wij in chronologische volgorde: Thomas (1969, pag. 101; 1974, pag. 119), Berry (1969, pag. 686), Trueblood (1973, pag. 38), Coughlan (1974, pag. 116), Corcoran (1974, pag. 131), Sandilands (1975, pag. 156), Heath (1978, pag. 97), Stamp (1980, pag. 101), Ijiri (1981, pag. 69), Lawson (1981, pag. 42), Barton (1982, pag. 47), Anthony (1983, pag. 47), Hendriksen (1982, pag. 240), Lee (1984) en Traas (1986, pag. 154). Voorzover de wenselijkheid werd geoperationaliseerd, geschiedde dat in de vorm van een 'cash flow statement'.

2 In de rij van voorstanders van het opnemen van een CFS uit de kringen van officiële accountantsorganisaties heeft zich naast Australië (Beckingsale, 1985), Japan (Japanese Institute of Certified Public Accountants, 1984; Campbell, 1985, pag. 53), Canada (Canadian Institute of Chartered Accountants, 1985) en Zuid-Afrika (South African Institute of Chartered Accountants, 1986), nu ook de USA geschaard.

3 In de ED 1986 wordt geen onderscheid gemaakt tussen functie en doel; er wordt alleen gesproken over 'purposes'. Terwille van de overzichtelijkheid hebben wij het onderscheid functie en doel bij de bespreking van de ED 1986 wel gebruikt.